

Erich Alexander (Zagreb, 21. III. 1868. - Zagreb, 23. IV. 1945.)

Buran život jednog od naših prvih biciklista

RELATIVNO NISKA RASTA, VITAK I SVESTRANI ŠPORTAŠ, ALEXANDER JE POSJEDOVAO JEDAN OD PRVIH BICIKLA S PREDNJIM VELIKIM I DRUGIM MALIM KOTAČEM U ZAGREBU. VOLIO JE PUTOVATI, NE SAMO NA BICIKLU. UPOZNAO JE AUSTRIJU, NJEMAČKU, DJELOMIČNO MAĐARSKU, A 1906. POSJETIO JE BUKUREŠT, CONSTANZU, CARIGRAD, BRUSU I SOFIJU

Piše **Ivan Mirnik**

Erich Alexander bio je sin Ljudevita, rodom iz Güssinga u Gradišću, i Leonore Alexander, rođ. Weiss, iz Vesprima (Veszprem) u Ugarskoj. Kao mali je bio vrlo živo dijete te je i ocu, pomajci i cijeloj obitelji priređivao nebrojena neugodna iznenađenja. Jednom se, preskakujući željeznu ogradu, poskliznuo i zapleo na oštrom željeznom šiljku, koji mu je probio podbradak i ušao u usta. Drugom je prigodom s otvorenim kišobranom kao padobranom skakao s krova obiteljske kuće u Margaretskoj, današnjoj Preobraženskoj ulici 4, koja je srećom bila jednokatnica pa posljedica nije bilo. Jednom je pak, vraćajući se kući, njegov otac pred zgradom vidio veliko mnoštvo kako gleda gore. Na dimnjaku kuće njegov je drugorođeni sin izvodio akrobacije.

Strastveni biciklist

Erich Alexander bio je relativno niska rasta (170 cm), vitak i svestrani športaš. Posjedovao je jedan od prvih bicikla s prednjim velikim i drugim malim kotačem u Zagrebu. Military bicycle zvan Alice, koji je kupio od svoga krsnoga kuma Franje Sollara za 200 forinti 1886. godine. Sačuvan je njegov detaljno vođeni biciklistički dnevnik iz razdoblja od 1886. do 1890. godine, s točno navedenom prijednom kilometražom. Među većim potvatima valja spomenuti put u Trst preko Rijeke, te natrag preko Ljubljane 1887. godine. Od 16. srpnja do 20. rujna 1890. poduzeo je drugu turu na relaciji: Zagreb-Karlovac-Rijeka-Pula-Trst-Venecija-Udine-Gorica-Ljubljana-Novo Mesto-Zagreb. Spomenutu je turu vozio zajedno s Mirkom Botheom, kasnijim industrijalcem, i Mirkom Kleščićem, kasnije ljekarnikom. Svi su bili članovi *Prvog hrvatskog društva biciklista*. Ta izuzetno hrabra trojka ovjekovječena je na fotografiji braće Varga iz 1887. godine. Putovalo se dački, bez mnogo novca, a Talijani su bili vrlo uslužni te svuda podupirali naše

mlade športaše, jer je to i za njih bio veliki športski događaj.

Doktorirao tehniku i filozofiju

Alexander je maturirao 1887. godine na Realnoj gimnaziji u Zagrebu. Studirao je 1888./1889. - 1890./1891. godine tehniku (kemiju), na Technische Hochschule u Beču, zatim u Zagrebu i u Giesenu (Ludoviciana). Doktorsku diplomu stečenu u Giesenu 1899. godine, Odjel za bogoštovlje i nastavu Kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade nostrificirao je nakon nekih komplikacija. Naknadno je još kod Gjüre Arnolda položio pedagogiju 1895. godine.

Studirao je i još jednom doktorirao filozofiju u Budimpešti 1900. godine.

Kako je oduvijek pokazivao veliko zanimanje za putovanja neobičnim zemljama, pokušao je nekoliko puta između 1891. i 1897.

dobiti posao u Belgijskom Kongu. U tom cilju dopisivao se s istraživačem Dragutinom Lermanom, ali belgijske su vlasti odbijale njegove molbe, jer nisu željele da se austrougarski građanin tamo šeće i bude svjedokom strahota koje su činile.

Život u Bosni

Godine 1892. otišao je u Bosnu gdje godinu dana radio kao suplent na Trgovačkoj školi u Bihaću. U razdoblju od 1893. do 1898. predavao je na Trgovačkoj školi u Sarajevu, a zatim ponovno na Trgovačkoj školi u Bihaću (1898./1899.). Od 1899. do 1910. zaposlen je kao suplent, pravi učitelj i profesor na Velikoj realci u Banjoj Luci, a od 1910. do 1920. profesor je i upravitelj Velike realke Franje Josipa I. u Sarajevu. Predavao je matematiku, kemiju, fiziku, zemljopis, krasnopis, prirodopis, znanost o građevnim materijalima i među prvima u Bosni i tjelovježbu između 1899. i 1910. godine. Od 1910. do 1920. je kao honorarni nastavnik predavao kemiju, zemljopis i znanost o građevnim materijalima na Državnoj srednjoj tehničkoj školi u Sarajevu.

U Bosni se kreće u vrlo zanimljivom društvu, počevši od ministra Benjamina Kallaya de Nagy-Kallóa, zapovjednika baruna Johanna Appela i domaće stare bosanske aristokracije i fakultetski obrazovanih ljudi. Bilo je još više njegovih bivših učenika koji su se, i nakon više od 50 godina nakon njegova odlaska iz Sarajeva, živo sjećali svog profesora i njegovih šala.

Brojna putovanja

Alexander je volio putovati, ne samo na biciklu. Upoznao je Austriju, Njemačku, djelomično Mađarsku, a 1906. posjetio je Bukurešt, Constanzu, Carigrad, Brusu i Sofiju. Godine 1914. krenuo je na put brodom "Szapary" po Sredozemlju. U Tunisu ga je William Freeman, nekada britanski konzul u Sarajevu, upozorio da će biti objavljen rat, pa je brod na vrijeme krenuo iz luke i tako izbjegao zarobljavanje. Talijani, koji još nisu bili promijenili stranu, ponašali su se mnogo gore, jer u Milazzu brodu nisu htjeli dati ugljena. Došavši nakon svih uzbuđenja u Rijeku, odmah po iskrcavanju, Alexander je uhićen i preslušavan pod optužbom da je špijun. Školskim je savjetnikom postao 1916. Ravnateljem Velike reakle Franje Josipa I. u Sarajevu bio je kratko, jer su ga nove srpske vlasti kao "austrijsku perjanicu" odmah smijenile. Narodna Vlada za Bosnu i Hercegovinu unaprijedila je profesora Velike reakle u Sarajevu dr. Ericha Alexandra u VII. činovni

PRVI HRVATSKI BICIKLISTI IZLETI NA VISOKIM BICIKLIMA

Kada je u Zagrebu utemeljeno Prvo hrvatsko društvo biciklista god. 1885., koje je bilo ujedno i najstarije u Hrvatskoj, a možda i na čitavom Balkanu, počelo se je voziti najprije na visokim kotačima, uz koji je bio straga mali kotač. Ti bicikli nisu imali pneumatik, već su bili obloženi s tvrdom gumom. Vožnja na tim kotačima nije bila tako laka i ugodna, ali su se našli i tu veliki i pasionirani vozači, koji su dobro vozili, te pače poduzimali na tim dvokolicama i velike ture. Tako nam se sačuvala fotografija triju vrlo pasioniranih članova IHDB, koji su bili već odlikovani na nekim utrkama i koji su načinili lijepe ture, a još i danas žive. Bilo je to 1887., kada su mladi vozači maturanti, a danas već starija gospoda, dr. Erik Aleksander (umirovljeni ravnatelj srednjotehničke škole u Zagrebu), Mirko Bothe (zagrebački industrijalac) te Mirko Kleščić (ljekarnik u Samoboru) krenuli na visokim kotačima na odulji put. Prevalili su cestom na Karlovac, u Dobru na posjed Mate Šneller, Delnice, Bakar, Rijeku, Opatiju, Trst, a povratili su se preko Logatca u Ljubljano i preko Krškoga u Zagreb. Narod još nije vidio takovo čudo od bicikla te su putnici doživili mnoge avanture na svojoj turneji od mjesec dana. U Dobri je učitelj doveo čitavu školu da vide bicikliste. U Delnicama su ljudi izvjesili zastave kao da je bila kakova narodna svečanost. Cijelim putem su uživali veliko gostoljublje te ih nigdje nisu htjeli pustiti dalje. U Trstu su ih primili pod svoje okrilje članovi tamošnjeg "Veloce Club Triestino", koji su ih vodili do talijanske granice po čitavom južnom Tirolu. Putem su lakše stradali Bothe i Kleščić, a kada su došli kući bili su tako umorni, da je na pr. Aleksander spavao puna 32 sata!

Napis Franje Bučara u časopisu Svijet broj 48. od 25. XI. 1937.

razred, riješivši ga ujedno dužnosti zavodske uprave. Njegova obitelj je napustila Sarajevo krajem 1918., a on se u Zagreb vratio 1920. godine.

Povratak u Zagreb

U Zagreb se vraća nakon 30 godina nastavničke i profesorske službe u Bosni. Na Srednjoj tehničkoj školi djelovao je 10 godina, tri kao profesor, a sedam kao ravnatelj. U velikoj je mjeri sudjelovao u radu Zagrebačkog zbora i Društva inženjera i tehničara. Autor je većeg broja objavljenih i neobjavljenih radova s područja kemije, industrije željeza, rudarstva i ispitivanja živežnih namirnica. Bio je predsjednik brojnih ispitnih komisija u Bosni i Hercegovini i kasnije u Hrvatskoj, član, odbornik i sudac u desetak društava i zaprisegnuti sudski vještak. Za vrijeme I. svjetskog rata pomagao je u liječenju ranjenih vojnika u sarajevskim bolnicama, te ga je pokrovitelj Austro-Ugarskoga crvenog križa, nadvojvoda Leopold Salvator, odlikovao Redom Crvenog križa. Prije toga odlikovan je Jubilaranom spomen-medaljom za civilne državne namještenike i Bosansko-hercegovačkom spomen-medaljom.

Literatura

1. Mirnik, I. (1971). Dva nepoznata pisma Dragutina Lermana. Požeški list, 21. X.1973., str. 3
2. Grčević, N. (1981). Fotografija XIX. stoljeća u Hrvatskoj. Zagreb: Društvo povjesničara umjetnosti
3. Špoljarić, B. (2008). Stari Zagreb od vugla do vugla. Zagreb: AGM